

**Міністерство внутрішніх справ України
Одеський державний університет внутрішніх справ**

**Роль та місце правоохоронних органів
у розбудові демократичної правової держави**

**Матеріали
XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції**

26 березня 2020 року

УДК 351.74
Р68

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демокра-
Р68 тичної правової держави: матеріали XII міжнар. наук.-практ.
інтернет-конф., м. Одеса, 26 березня 2020 р. Одеса: ОДУВС,
2020. 268 с.
УДК 351.74

Ковальова О. В.,
к.ю.н., с.н.с., професор кафедри адміністративної діяльності ОДУВС

ДИТИНА-СВІДОК ЯК ПОСТРАЖДАЛА ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ОСОБА

Найважливіший період у житті людини – це дитинство. Саме в цей період вона формується фізично, психічно, інтелектуально, набуваючи всіх необхідних знань, умінь і навиків. Важливе завдання кожної держави – забезпечити умови для розвитку дитини, однією із яких є забезпечення безпеки дітей, зокрема захист їх від насильства. Особливого значення це завдання набуває, коли дитина потребує захисту від найближчих людей, зокрема членів родини. Усвідомлюючи, що руйнівний вплив на становлення особистості дитини здійснює не лише безпосереднє застосування насильства щодо неї, а й спостереження неонасильства між найближчими для неї людьми – членами родини, законодавець закріпив в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Закон) положення, що дитина, яка стала свідком (очевидцем) домашнього насильства, є постраждалою від домашнього насильства дитиною [1]. Однак, чи реалізується дана норма на практиці, чи не залишається вона декларативною, зважаючи на суперечність законодавства та практики його реалізації, а також наявність «типових помилок» під час складення та розгляду матеріалів справ про вчинення домашнього насильства.

Перш за все звертає на себе увагу, що законодавець не визначив, постраждалою від якої саме форми домашнього насильства є дитина, яка стала свідком (очевидцем) домашнього насильства. При цьому в протоколі про адміністративне правопорушення обов'язково має бути розкрита суть правопорушення, тобто має бути зазначена в тому числі і форма домашнього насильства. Скоріш за все така дитина є пост-

раждалою від домашнього насильства психологічної форми. Однак, дана форма домашнього насильства потребує доведення наслідків, які настали в результаті вчинення домашнього насильства, до яких зокрема відносяться: побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинення емоційної невпевненості, нездатності захистити себе або завдання шкоди психічному здоров'ю особи [1]. Зрозуміло, що поліцейські не можуть самостійно визначити наявність чи відсутність зазначених наслідків для особи і в даному випадку необхідним є заключення чи висновок або психолога, або медичного працівника. Без доведеності настання одного із зазначених наслідків юридичний склад домашнього насильства є відсутнім. Отже, розроблення місцевих алгоритмів збору доказової бази у випадках домашнього насильства, зокрема щодо дітей, має бути одним із важливих завдань координаційних рад або міжсекторальних робочих груп з питань запобігання та протидії домашньому насильству.

По-друге, на практиці виникає питання оформлення матеріалів справ у випадку, коли дитина є свідком (очевидцем) домашнього насильства. Як правило, у фабулі протоколу про адміністративне правопорушення поліцейські додають, що правопорушення було вчинено «в присутності дитини». Однак, враховуючи, що результативність справ про адміністративні правопорушення за вчинення домашнього насильства (кількість справ, у яких кривдник притягнений до відповідальності) в середньому складає 30% [2], вірогідність того, що права дитини-свідка будуть захищені, а кривдник притягнений до відповідальності, є незначною. Особливо вражає факт закриття деяких проваджень у зв'язку із малозначністю правопорушення, навіть якщо воно вчинено у присутності дитини. Наприклад, у справі № 206/5564/19, відповідно до фабули якої чоловік наніс дружині телесні ушкодження та виражався нецензурною лайкою в присутності неповнолітніх дітей, Самарський районний суд м. Дніпро, посилячись зокрема на те, що потерпіла дружина в судовому засіданні просила закрити провадження по справі, при цьому зазначила, що претензій до свого чоловіка не має, звільнив чоловіка від адміністративної відповідальності у зв'язку із малозначністю вчиненого правопорушення [3]. Виходить так, що мама з татом помирились, або можливо тато погрозами змусив маму в суді сказати, що вона претензій не має, а думку дітей, на очах яких одна найрідніша людина застосувала насильство щодо іншої близької особи, ніхто не дізнався. Чи дійсно малозначними будуть наслідки цієї ситуації для розвитку дитини; чи не буде дитина звинувачувати себе у тому, що відбулось; чи не сприймає дитина за норму поведінки насильство по відношенню до близьких осіб; чи не стане дитина повторювати сценарій батьківських відносин у власному особистому житті; чи буде хтось із уповноважених фахівців в подальшому надавати психологічну та соціальну допомогу, а також захищати права дитини, яка стала очевидцем домашнього насильства? Всі ці питання залишаються без відповіді під час розгляду даної справи. При цьому Закон в ч.2 ст. 4 наголошує, що уразі якщо постраждалою особою є дитина, будь-якій, що вчиняються щодо неї, базуються на принципах, визначених Конвенцією ООН про права дитини, Конвенцією Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Європейською конвенцією про здійснення прав дітей та законодавчими актами України у сфері захисту прав дитини [1]. В ст. 3 Європейської конвенції про здійснення прав дітей зазначається, що дитина, яка внутрішнім законодавством визнається такою, що має достатній рівень розуміння, під час розгляду судовим органом справи, що стосується її, наділяється правами: отримувати всю відповідну інформацію; отримувати консультацію та мати можливість висловлювати свою думку; бути поінформованою про можливі наслідки реалізації цих думок та про можливі наслідки будь-якого рішення [4]. Однак, на практиці ми спостерігаємо нехтування даними правами дітей, які стали свідками (очевидцями) домашнього насильства, і відповідно до законодавства є постраждалими особами. Іншими словами – дорослі «помирились», а думку дітей ніхто навіть не спитав. Деякі фахівці апелюють до того, що Закон передбачає добровільність отримання допомоги постраждалими особами. Це так, однак відповідно до п.7 ч.1 ст. 4 це правило не розповсюджується на дітей та недієздатних осіб. Більш того, Закон підкреслює, що діяльність суб'єктів, спрямована на запобігання та протидію насильству, ґрунтується на врахуванні особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема дітей, а також врахуванні непропорційного впливу насильства на дітей та дорослих. Тому на наш погляд, рішення про малозначність домашнього насильства, яке вчинено в присутності дітей, має виноситись лише при детальному дослідженні думки самих дітей та можливих наслідків такого діяння на їх розвиток.

По-третє, звертає на себе увагу можливий різний підхід на практиці у взаємодії суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, якщо дитина безпосередньо постраждала від домашнього насильства і якщо вона є постраждалою особою як свідок (очевидець) такого насильства. У першому випадку, кожен із суб'єктів, який виявив такий факт, обов'язково протягом доби повідомляє службу у справах дітей та уповноваженим підрозділам поліції. Чи завжди такі повідомлення надходять, якщо дитина є свідком (очевидцем) домашнього насильства? Відповідно ч.3 ст.22 Закону захист прав та інтересів постраждалої дитини, у тому числі звернення до суду, представництво її прав та інтересів у суді, крім батьків та інших законних представників дитини, можуть здійснювати родичі дитини (баба, дід, повнолітній брат, сестра), а також члени сім'ї дитини, якщо вони не є кривдниками дитини, а також орган опіки та піклування [1]. Однак, для того, щоб захищати права дитини, важливо, щоб інформація про те, що дитина є постраждалою внаслідок

того, що стала свідком (очевидцем) домашнього насильства, надійшла до уповноважених суб'єктів. Ґрунтовні дослідження цього питання відсутні, однак статистичні дані, які наводяться зокрема поліцейськими, ставлять під сумнів даний факт. Так, в середньому частка дітей, які постраждали від домашнього насильства, від загальної кількості постраждалих від такого насильства осіб складає менше 10%, що ставить під сумнів включення до цієї кількості дітей, які стали свідками (очевидцями) домашнього насильства. Це питання потребує додаткового дослідження та врегулювання. Відповідно до п.10 Постанови Кабінету міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 року виявлення дітей, які постраждали від насильства, приймання та розгляд звернень і повідомлень про вчинення насильства стосовно дітей, організація надання таким дітям соціального захисту здійснюються згідно з порядком, затвердженим Кабінетом Міністрів України[5]. Однак, й досі такий порядок не визначений.

Отже, недосконалість чинного законодавства, відсутність роз'яснень з питань його застосування призводять до «невидимості» дітей-свідків (очевидців) домашнього насильства та відсутності дієвого захисту їх прав і своєчасно наданої допомоги. Дане питання потребує подальшого глибокого наукового дослідження з метою вироблення пропозицій щодо напрямів удосконалення чинного законодавства та практики його реалізації.

Література

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
2. Постол Е.И., Ковалева Е.В. Административная ответственность за совершение домашнего насилия. *Международный научно-практический журнал «Legeasviata»*. – май 2019. - №5/2. С. 83-87.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень. Рішення у справі № 206/5564/19. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85089682>.
4. Європейська конвенція про здійснення прав дітей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135.
5. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF/print>.

Буров Д. В. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	112
Вдовиченко О. М. ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИОРІТЕТНИЙ НАПРЯМ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ.....	114
Веселова Л. Ю. ЩОДО ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	116
Денисова А. В., Слаблюк Н. С. ЗУСТРІЧНА ЗВІРКА ЯК СПОСІБ ОТРИМАННЯ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ.....	117
Десятник А. А. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО АРЕШТУ ПО ЗАКОНОДАВСТВУ УКРАЇНИ.....	118
Домброван Н. В. ВПРОВАДЖЕННЯ СКАНДИНАВСЬКОЇ МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ ТА ЇЇ АДАПТАЦІЯ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ.....	119
Ізбаши К. С. ДОКАЗИ В СПРАВІ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ.....	121
Ковальова О. В. ДИТИНА-СВІДОК ЯК ПОСТРАЖДАЛА ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ОСОБА.....	122
Кондатюк А. П. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПІДЛІТКАМИ.....	124
Корнієнко М. В. ВИЗНАЧЕННЯ НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО МАЛОЛІТНІХ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ.....	125
Кубасенко А. В. УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У РОЗГЛЯДІ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ.....	129
Москалюк Х. ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	131
Мукоїда Р. В. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ.....	133
Пишина А. Г. ТЕРМІНОВИЙ ЗАБОРОННИЙ ПРИПИС СТОСОВНО КРИВДНИКА ЯК СПЕЦІАЛЬНА ФОРМА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....	135
Позігун І. О. ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ПРИНЦИП АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ: СТАН СУЧАСНОГО НАУКОВОГО РОЗКРИТТЯ ПРОБЛЕМАТИКИ.....	137
Сірко В. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ.....	139
Сорокін С. В. ДО ПИТАННЯ ПРО ОBOB'ЯЗКИ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПАСПОРТНО-РЕЄСТРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	140
Франковський А. Л. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД В ЗАПОБІГАННІ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ.....	143
Ярмакі Х. П. АДМІНІСТРАТИВНИЙ РОЗСУД ЯК ЕЛЕМЕНТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	144

СЕКЦІЯ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.

Бабійчук О. О. ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	147
Браду Я. І. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ.....	148